

POSTANOWIENIE

Dnia 28 kwietnia 2016 r.

Sąd Najwyższy w składzie:

SSN Jolanta Frańczak

w sprawie z odwołania Uniwersytetu [...] w O. oraz T. J.
przeciwko Zakładowi Ubezpieczeń Społecznych Oddziałowi w O.
o ustalenie podstawy wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie
zdrowotne i Fundusz P.
po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Pracy, Ubezpieczeń
Społecznych i Spraw Publicznych w dniu 28 kwietnia 2016 r.,
skargi kasacyjnej Uniwersytetu [...] w O. od wyroku Sądu Apelacyjnego w [...] z dnia 17 marca 2015 r., sygn. akt III AUa [...],

- 1. odmawia przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania,**
- 2. zasądza od Uniwersytetu [...] w O. na rzecz ZUS Oddziału w O. kwotę 120 (sto dwadzieścia) złotych tytułem zwrotu kosztów zastępstwa procesowego w postępowaniu kasacyjnym.**

UZASADNIENIE

Sąd Apelacyjny – Sąd Pracy i Ubezpieczeń Społecznych w [...] wyrokiem z dnia 17 marca 2015 r. oddalił apelację odwołującego się Uniwersytetu [...] w O. oraz T. J. od wyroku Sądu Okręgowego w O. z dnia 29 kwietnia 2014 r., mocą którego oddalono odwołania od decyzji ZUS Oddziału w O. z dnia 29 stycznia 2013 r., stwierdzającej, że przychody z tytułu wykonania utworu i przeniesienia autorskich praw majątkowych uzyskane przez ubezpieczonego T. J., zatrudnionego na podstawie umowy o pracę u płatnika składek Uniwersytecie [...] w O., stanowią

podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne, ubezpieczenie zdrowotne i Fundusz P..

W uzasadnieniach sądów *meriti* przyjęto, że umowy o wykonanie utworu dydaktycznego i przeniesienie autorskich praw majątkowych zawierane przez ubezpieczonego T. J. z jego pracodawcą Uniwersytetem [...] w O. w okresie od dnia 1 lutego 2000 r. do dnia 1 maja 2003 r., na podstawie których ubezpieczony zobowiązywał się między innymi do wygłoszenia wykładu, opracowania i utrwalenia programu zajęć na studiach podyplomowych, stanowią podstawę wymiaru składek na ubezpieczenia społeczne. Powyższe umowy objęte są bowiem hipotezą normy art. 8 ust. 2a ustawy z dnia 13 października 1998 r. o systemie ubezpieczeń społecznych (obecnie jednolity tekst: Dz.U. z 2015 r., poz. 121 ze zm.; dalej jako ustawa systemowa) nakazującej uznać za pracownika wykonawcę umowy o dzieło zawartej z pracodawcą lub wykonywanej na rzecz pracodawcy.

Powyższy wyrok został zaskarżony skargą kasacyjną odwołującego się Uniwersytetu [...] w O.. Skargę oparto na podstawie naruszenia przepisów prawa materialnego, w szczególności:

- 1) art. 750 k.c. przez przyjęcie, że umowa o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego, której przedmiotem było stworzenie utworu oraz przeniesienie praw autorskich majątkowych do tegoż utworu oraz ustanowienie bezpłatnej licencji stanowi umowę o świadczenie usług, do której odpowiednie stosowanie znajdują przepisy o zleceniu, podczas gdy przepis ten stanowi, że przepisy o zleceniu stosuje się odpowiednio do umów o świadczenie usług, nie uregulowanych innymi przepisami, a wobec tego nie stosuje się do umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych do utworu dydaktycznego art. 8 ust. 2a ustawy systemowej;
- 2) art. 627 k.c. przez ocenę, że umowa o stworzenie utworu i przeniesienie autorskich praw majątkowych stanowi umowę o dzieło w rozumieniu tego przepisu, podczas gdy przedmiot umowy o utwór i prawa autorskie jest zasadniczo odmienny od przedmiotu umowy o dzieło w rozumieniu art. 627 k.c.;

- 3) art. 535 k.c. w związku z art. 555 k.c. przez jego niezastosowanie, podczas gdy Sądy obu instancji powinny ocenić, że honorarium autorskie, które otrzymał pracownik naukowy za wykonanie utworu i przeniesienie autorskich praw majątkowych do niego, stanowi w istocie cenę sprzedaży praw (autorskich), a nie wynagrodzenie za świadczenie usługi lub wykonywanie faktycznych czynności (dzieła lub pracy);
- 4) art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 4 lutego 1994 r. o prawie autorskim i prawach pokrewnych (jednolity tekst: Dz.U. z 2006 r., Nr 90, poz. 631 ze zm.) przez jego błędną wykładnię i ocenę, że wygłoszenie wykładu przez pracownika naukowego uczelni, do którego nie był zobowiązany na podstawie stosunku pracy mieści się w granicach obowiązków pracowniczych pracownika naukowego;
- 5) art. 41 i następnych ustawy o prawie autorskim i prawach pokrewnych przez błędną wykładnię i nieuwzględnienie, że przepis ten stanowi szczególną regulację dotyczącą umów o stworzenie utworu i przeniesienie praw autorskich majątkowych do utworu, do których stosuje się przepisy kodeksu cywilnego tylko wówczas, gdy przepisy te danej kwestii nie rozstrzygają;
- 6) art. 99 ustawy z dnia 12 września 1990 r. o szkolnictwie wyższym (Dz.U. Nr 65, poz. 385 ze zm.) przez jego błędną wykładnię i uznanie, że przepis ten stanowi podstawę ustalenia granic obowiązków pracowniczych w zakresie obowiązków dydaktycznych, podczas gdy jego treść nie pozwala żadnej ze stron stosunku pracy na ocenę, czy wykonanie konkretnego wykładu stanowi należyte wykonanie obowiązku przez pracownika naukowego;
- 7) art. 8 ust. 2a ustawy systemowej przez jego błędną wykładnię i uznanie, że umowa o stworzenie utworu i przeniesienie autorskich praw majątkowych stanowi umowę agencyjną bądź umowę zlecenia albo umowę o dzieło lub inną umowę o świadczenie usług;
- 8) art. 13 ust. 1 w związku z art. 6 ust. 1 pkt 1, art. 4 pkt 9, art. 11 ust. 1, art. 12, art. 18 ustawy systemowej przez ich niewłaściwe zastosowanie, podczas gdy wynagrodzenie uzyskane z tytułu zawarcia umów o

przeniesienie praw autorskich majątkowych nie stanowi przychodu, od którego płatnik ma obowiązek odprowadzenia składek na ubezpieczenie społeczne.

Skarżący wniósł o uchylenie w całości zaskarżonego wyroku i przekazanie sprawy do ponownego rozpoznania Sądowi Apelacyjnemu w [...], pozostawiając temu Sądowi orzeczenie o kosztach postępowania przed Sądem Najwyższym, ewentualnie o uchylenie w całości wyroku i orzeczenie co do istoty sprawy poprzez uwzględnienie apelacji i zmianę zaskarżonego wyroku Sądu pierwszej instancji zgodnie z wnioskiem apelacji oraz zasądzenie na jego rzecz kosztów procesu.

We wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania pełnomocnik skarżącego wskazał zagadnienia prawne wymagające wykładni Sądu Najwyższego oraz powołał się na oczywistą zasadność skargi bowiem w jego ocenie Sąd Apelacyjny w [...] popełnił kwalifikowane uchybienia w wykładni przepisów wskazanych w petitum skargi, a także podniósł potrzebę wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów. Postawił pytanie, czy umowy instytucji naukowej ze swoim pracownikiem o stworzenie utworu i przeniesienie praw autorskich majątkowych do niego, a także ustanowienie licencji, podlegają przepisowi art. 8 ust. 2a ustawy systemowej, podnosząc, że dotychczasowe orzecznictwo Sądu Najwyższego nie jest jednolite. Analizując je, określił jako oczywistą pomyłkę merytoryczną uchwałę Sądu Najwyższego z dnia 14 lutego 2012 r., III UZP 4/11 (OSNP 2012 nr 15-16, poz. 198), przedstawiając jej własną krytykę w załączonej glosie (Studia Prawonoustrojowe 2014 nr 24). Jako „brak konsekwencji terminologicznych prowadzących do chybionych wniosków” określił wyrok Sądu Najwyższego z dnia 18 marca 2003 r., II CKN 269/01, z powołaniem się na glosę E. Traple (Glosa 2005 nr 2, s. 79). Wskazał, że potraktowano w nim zamiennie pojęcia dzieła i utworu, „co doprowadziło do błędnego wniosku o istnieniu swoistego dualizmu w umowie o stworzenie utworu, polegającego na istnieniu w niej elementów wynikających z przepisów art. 627 k.c. oraz przepisów prawa autorskiego”.

Skarżący, jako przykład rozbieżności interpretacyjnych, wskazał pominięcie przez Sąd drugiej instancji wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2013 r. II UK 26/13, „w którym Sąd Najwyższy przedstawił ocenę o charakterze

uniwersalnym, obejmując nią wszystkie wykłady, a z której wynika, że działania polegające na wygłoszeniu cyklu wykładów na konkretny temat, mających cechy wykładu monograficznego w znaczeniu kursu - cyklu wykładów traktujących o jednym konkretnym zagadnieniu, mających na celu dokładne i szczegółowe przedstawienie określonej problematyki lub wyczerpanie zagadnienia ujętego w tytule, który ma cechy utworu w pojęciu art. 1 ust. 1 ustawy o prawie autorskim, nie jest objęte obowiązkiem ubezpieczenia społecznego". Skarżący stwierdził, że nawet wówczas, gdyby Sąd Najwyższy uznał, że inne jego racje nie są zasadne, to nie powinno to mieć wpływu na odmowę rozważenia i wypowiedzenia się przez Sąd Najwyższy co do przedstawionego w skardze problemu.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Zgodnie z art. 398⁹ § 1 k.p.c., Sąd Najwyższy przyjmuje skargę kasacyjną do rozpoznania, jeżeli: 1) w sprawie występuje istotne zagadnienie prawne, 2) istnieje potrzeba wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów, 3) zachodzi nieważność postępowania lub 4) skarga kasacyjna jest oczywiście uzasadniona.

W rozpoznawanej sprawie wnioski o przyjęcie do rozpoznania skargi kasacyjnej zostały oparte na przesłance występowania w sprawie istotnego zagadnienia prawnego (art. 398⁹ § 1 pkt 1 k.p.c.), potrzebie wykładni przepisów prawnych budzących poważne wątpliwości (art. 398⁹ § 1 pkt 2 k.p.c.) oraz oczywistej zasadności skargi (art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c.), co wymaga na wstępie uwagi o charakterze porządkującym. W orzecznictwie Sądu Najwyższego przyjmuje się, że jednocześnie uzasadnienie wniosku o przyjęcie skargi do rozpoznania występującymi w sprawie wątpliwościami prawnymi (zagadnienie prawne, potrzeba wykładni przepisów) generalnie wyklucza możliwość oczywistej zasadności skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 26 listopada 2013 r., I UK 291/13, LEX nr 1430990 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 343/13, LEX nr 1523355).

Skarżący powołał się w pierwszej kolejności na występowanie w sprawie istotnych zagadnień prawnych. Odnosząc się zatem do powyższej przesłanki przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania stwierdzić należy, że dla jej

skutecznego przedstawienia konieczne byłoby sformułowanie problemu o charakterze abstrakcyjnym, nierozstrzygniętego w dotychczasowym orzecznictwie i wymagającego pogłębionej wykładni. Zagadnieniem prawnym jest bowiem zagadnienie, które wiąże się z określonymi przepisami prawa materialnego lub procesowego, których wyjaśnienie ma nie tylko znaczenie dla rozstrzygnięcia konkretnej sprawy, ale także dla rozstrzygnięcia innych podobnych spraw. Wskazanie na zagadnienie prawne uzasadniające wniosek o rozpoznanie skargi kasacyjnej powinno nastąpić przez jego sformułowanie jako problemu prawnego wymagającego rozstrzygnięcia, określenie przepisów prawa, w związku z którymi powstało i wskazanie argumentów, które prowadzą do rozbieżnych ocen. Dopiero wówczas Sąd Najwyższy ma podstawę do rozważenia, czy przedstawione zagadnienie jest rzeczywiście zagadnieniem „prawnym” oraz czy jest to zagadnienie „istotne” (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 10 września 2014 r., I CSK 729/13, LEX nr 1532950, czy z dnia 2 grudnia 2014 r., II CSK 376/14, LEX nr 1622307). Jednocześnie z ugruntowanego orzecznictwa Sądu Najwyższego wynika, że nie istnieje możliwość stwierdzenia, że w sprawie występuje zagadnienie prawne lub zachodzi potrzeba wykładni przepisów prawa, jeżeli Sąd Najwyższy zajął już stanowisko w kwestii prawnej prezentowanej przez skarżącego i wyraził swój pogląd we wcześniejszych orzeczeniach, a nie zachodzą żadne okoliczności uzasadniające zmianę tego poglądu (por. postanowienie Sądu Najwyższego: z dnia 16 stycznia 2003 r., I PK 230/02, OSNP-wkł. 2003 nr 13, poz. 5; z dnia 26 lutego 2008 r., II UK 316/07, LEX nr 452455; z dnia 27 marca 2008 r., III UK 124/07, LEX nr 461723; z dnia 16 marca 2009 r., III PK 3/09, LEX nr 829148, czy też z dnia 19 lutego 2014 r., I PK 264/13, LEX nr 1646093).

Taka sytuacja ma miejsce w rozpoznawanej sprawie. Przedstawione we wniosku o przyjęcie skargi kasacyjnej zagadnienie prawne nie ma bowiem cech predestynujących do rozpoznania go przez Sąd Najwyższy, przede wszystkim dlatego, że ocena problemu podniesionego przez skarżącego jest jednoznaczna (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 11 grudnia 2007 r., I PK 220/07, LEX nr 864044). Sąd Najwyższy oceny tej dokonał w wyroku z dnia 8 października 2015 r., I UK 450/14 (LEX nr 1800777), oddalającym posługującą się tymi samymi argumentami skargę kasacyjną Uniwersytetu [...] w O.. Wyrok ten nie przełamuje

linii orzecznictwa opartej na ugruntowanym poglądzie Sądu Najwyższego o niepodleganiu obowiązkowi ubezpieczenia wykonawcy umowy o dzieło, przyjmując, że w wykładni art. 8 ust 2a ustawy o systemie ubezpieczeń społecznych znaczenie ma to, że podstawę wymiaru składek na ubezpieczenie społeczne stanowi wynagrodzenie za wykłady wygłoszone na podstawie umowy o przeniesienie autorskich praw majątkowych, mającej podstawę prawną (*causa*) w umowie o dzieło, jako czynności prawnej zobowiązującej zawartej przez wykładowcę z pracodawcą, z którym pozostaje w stosunku pracy (por. także wyroki Sądu Najwyższego z dnia 24 marca 2015 r., II UK 184/14, LEX nr 1710359 oraz z dnia 10 lipca 2014 r., II UK 454/13, LEX nr 1495840).

Warto przy tym zauważyć, że hipotetyczna tożsamość stworzenia utworu z wykonaniem dzieła ma dla rozstrzygnięcia niniejszej sprawy znaczenie marginalne, skoro między utworem i dziełem istnieje zależność logicznej podrzędności i w zasadzie wszystkie umowy, które dotyczą utworu, są umowami o dzieło, a taka kwalifikacja umowy o zamówieniu dzieła autorskiego powoduje, że mają do niej zastosowanie przepisy Kodeksu cywilnego dotyczące umowy o dzieło (por. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 czerwca 2003 r., II CKN 269/01, OSNC 2004 nr 9, poz. 142 z glosą krytyczną E. Traple, Glosa 2005 nr 2 oraz aprobowaną A. Stępień, GSP - Prz. Orz. 2005 nr 1-2 i z dnia 3 maja 1963 r., I CR 250/62, OSN 1964 nr 9, poz. 179 oraz z dnia 26 stycznia 2011 r., IV CSK 274/10, niepubl.; inaczej K. Żok w glosie do wyroku Sądu Najwyższego z dnia 4 czerwca 2014 r., II UK 548/13, OSP 2015 nr 5, poz. 50). Kwalifikacja umowy o przeniesienie praw autorskich, mającej na celu wygłoszenie wykładu jako umowy o dzieło, przyjęta została także w wyroku Sądu Najwyższego z dnia 27 sierpnia 2013 r., II UK 26/13 (LEX nr 1379926), do którego – jako zgodnego z jego racjami – niezasadnie odwołuje się skarżący

Natomiast w przypadku powołania się skarżącego na przesłankę przedsądu jaką jest potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych obowiązkiem skarżącego jest wykazanie, że: 1) określony przepis prawa budzi poważne wątpliwość, a także sprecyzowanie na czym te wątpliwości polegają, 2) nie doczekał się wykładni bądź jego niejednolita wykładnia wywołuje rozbieżności w

orzecznictwie sądów, które to orzecznictwo należy przytoczyć (por. postanowienia Sądu Najwyższego z dnia 11 stycznia 2002 r., III CKN 570/01, OSNC 2002 nr 12, poz. 151; z dnia 13 grudnia 2007 r., I PK 233/07, OSNP 2009 nr 2-4, poz. 43; z dnia 9 czerwca 2008 r., II UK 37/08, LEX nr 494133). Podniesiona przez skarżącego w skardze kasacyjnej potrzeba wykładni przepisów budzących poważne wątpliwości lub wywołujących rozbieżności w orzecznictwie sądów powszechnych nie spełnia tych kryteriów. Skarżący, wskazując na potrzebę wykładni art. 8 ust. 2a ustawy systemowej dopuszcza się jedynie polemiki ze stanowiskiem przyjętym przez Sąd drugiej instancji, a dotyczącym definicji pracownika, nie zwracając uwagi na fakt, iż Sąd Najwyższy dokonał już jednolitej wykładni przepisu art. 8 ust. 2a ustawy systemowej w uchwale z dnia 2 września 2009 r., II UZP 6/09 (OSNP 2010 nr 3-4, poz. 46).

Odnosząc się z kolei do przesłanki oczywistej zasadności skargi kasacyjnej należy zauważyć, że w judykaturze przyjmuje się, że oczywista zasadność skargi, przewidziana w art. 398⁹ § 1 pkt 4 k.p.c., zachodzi wówczas, gdy z jej treści, bez potrzeby głębszej analizy oraz szczegółowych rozważań, wynika, że doszło do kwalifikowanego naruszenia przepisów prawa materialnego lub procesowego (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 grudnia 2013 r., III SK 19/13 LEX nr 1402642 oraz z dnia 3 grudnia 2014 r., III PK 75/14, LEX nr 1621619), a przytoczone podstawy kasacyjne uzasadniają uwzględnienie skargi (por. postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 5 października 2007 r., III CSK 216/07 LEX nr 560577 oraz z dnia 20 marca 2014 r., I CSK 18/14, LEX 1522063), czego nie można stwierdzić w rozpoznawanej sprawie. Nie jest wystarczające w tej kwestii podanie, że „Sąd Apelacyjny w [...] popełnił kwalifikowane uchybienia w wykładni przepisów wskazanych w petitum skargi”.

Mając powyższe na względzie, Sąd Najwyższy na podstawie art. 398⁹ § 2 k.p.c. odmówił przyjęcia skargi kasacyjnej do rozpoznania, orzekając o kosztach postępowania kasacyjnego stosownie do art. 98 k.p.c. oraz przepisów rozporządzenia Ministra Sprawiedliwości z dnia 28 września 2002 r. w sprawie opłat za czynności radców prawnych oraz ponoszenia przez Skarb Państwa kosztów pomocy prawnej udzielonej przez radcę prawnego ustanowionego z urzędu (jednolity tekst: Dz.U. z 2013, poz. 490 ze zm.).

